توندو تیژی و ئاکامە ترسناکەکان لە کۆمەڵگای کوردیدا ...!

سەروەرکەریم
sarwarkareem@gmail.com

ئەزموونی کۆمەڵگای مرۆڤایەتی پڕیەتی لە کاری جۆراو جۆر دژی مرۆڤ و هەریەکێك لەو کارانەش قورسای و ئاسەواری لە ناو دڵی مرۆڤدا بەجێ هێشتووە و بەردەوامیش لەسەر کەسێتی ڕەنگی داوەتەوە و کاریگەری خۆی هەیە .

توند و تیژی یەکێکە لەو کارانە کەمرۆڤ پێی هەڵدەستێ و برینی قوڵی لەجەستەو دەرونی کۆمەڵگای مرۆڤایەتیدا دروست کردووە , ئەو کردارەش لە قۆناغێکەوە بۆ قۆناغێکی تر بەئالیەت و ئەسالیبی جیاواز پیادە کراوە , بەمانایەکی تر توند و تیژی بە شێوەیەکی ڕێکخراو و نەخشە بۆ داڕێژراو لەو کاتەوە سەری هەڵداوە کە دەسەڵات (ئایین ، ئایدۆلۆژیا ، دەوڵەت ، .. هتد) دامەزراوەو وەك دیاردەیەك هاوتەریب لەگەڵ ئەو پێکهاتانەدا بەرجەستە بووە و هاتۆتە بوون لەناو کۆمەڵگەدا و کاری لەسەر تاکەکان کردووە ...

بۆیە دەڵێم لەو کاتەوەی دەسەڵات دامەزراوە , چونکە بەر لەهاتنە ئارای دەسەڵات , توند و تیژی بەشێوەیەکی ڕێکخراوو نەخشە بۆ داڕێژراو پەیڕەو نەکراوە , ئەمەش بەو مانایە نییە کەبەر لە دامەزراندنی دەسەڵات توند و تیژی مرۆڤ بوونی نەبووە , بەڵام ئەو کردارە لەبازنەی بچوکی تاکیدا بەڕێوە چووە و کاردانەوەیەکی زاتی بووە و نەبووەتە سیمایەکی دیار و هەمە ڕۆژە .

کاتێك ئایین پەیدابووە هەر لەسەرەتای سەرهەڵدانییەوە بارگاوی بوو بە توند و تیژی و هەڵگری دنیایەك چیرۆکی جۆراو جۆر بوو بۆ ئەوەی مرۆڤایەتی پێ بترسێنێ ... ئامۆژگارییەکانی ئایین بۆ کۆمەڵگای مرۆڤایەتی پڕ بوون لەبەسەر هاتی توند و تیژی و داوایان لەخەڵکی دەکرد کە بەپێی ئامۆژگارییەکانی ئایین مامەڵە بکەن بۆ ئەوەی لە کرداری توند و تیژی بەدوربن , بۆیە سەیر نییە تێکستە ئایینیەکان لەیەك چۆنێکی زۆر هەبێ لە گوتارەکانیان داو تا ئەندازەیەکی زۆر چیرۆکی دروست بوونی مرۆڤ لەناو هەموویاندا یەك چیرۆك بێت و هەمووشیان لایەنگرانیان هاندەدەن بۆ پەیڕەو کردنی کرداری توند و تیژی لەدژی ئەوانەی نەیاری ئاینەکەیان دەکەن ...

نمونەی ئەو چیرۆکانەی کەبنەمای هەموو ئاینەکانە بۆ کرداری توند و تیژی و کرداری کوشتن , بەبێ ئەوەی هیچ حسابێك لەسەر ئازاردانی دەرونی ئەو کۆمەڵگایە بکەن بەهۆی گێڕانەوەی ئەو چیرۆکە , کەیەکەمین ئەفسانەی ئاینیە لەسەر کوشتنی مرۆڤ و چۆنیەتی شاردنەوەی قوربانی ...

چیرۆکی کوشتنی هابیل لەلایەن قابیلی برایەوە , کەلەئاییندا یەکەمین کرداری کوشتنە بەپێی تێکستەکان , بەڵام هەڵەیەکی ئاشکراشە لەکۆمەڵگاو ئامۆژگاری کردنیشە بەوەی کە ئارەزووەکانت بەدی نەهات توند و تیژی بەکار بهێنە , هەر بۆیە هابیرۆل بەبێ دوودڵی قابیلی برای دەکوژێ , بەپێی هەمان ئەفسانەش قابیل فێر دەکرێ کەچۆن تەرمی هابیلی قوربانی بشارێتەوە , یەکێکی تر لەو نموونە کرداری ئیبراهیمە لەبەرامبەر ئیسماعیلی کوڕی, کە باوك زۆر بە ئاسانی و بەبێ هیچ ئیحساسێکی ئینسانی پەنا بۆ سەربڕینی مرۆڤ دەبات لەژێر ناوی جێبەجێ کردنی فەرمانی ئایینیدا , لێرەوە ئەو ڕوانگەیە ئاشکرا دەبێت کە ئایین هەر لەسەرەتاوە هەوڵی داوە کارەسات بخولقێنێ و مرۆڤ بۆ توند و تیژی و کوشت و بڕ ئاڕاستەو پەروەردە بکات تا ئەوەی کۆمەڵگایەك پڕ لەدڵ ڕەقی و بێ ڕەحمی بەرهەم بهێنێ و لایەنگرانی بەشێوەیەك ڕابهێنێ کەهیچ کات سڵ لە کرداری توند و تیژی نەکەنەوە و بۆ وحەرامەکان بەرامبەر

برا و کوڕ و باوك و دایك هەموو تاکەکانی تر ئەنجامی بدەن ...   هێنانەوەی ئەو نمونەیە بۆ ئەوەی کەهەندێك قسە لەسەر ئەو دەسەلاّتە ئاینیانە بکەین کەدواتر دامەزراو لە ژێر ڕۆشنای تێکستە ئایینیەکاندا بەبێ چەند و چوون توند و تیژییان پەیڕەو کردووە ...

هەربۆیە یەکەمین کارێك کە دەسەلاّتی ئاین دەستی بۆ بردووە ئامۆژگاری کۆمەلّگای پێکرد ئەمە بوو کەدەبێ هەموان ملکەچ بن و فەرمانەکانی بەپیرۆز بزانن و نابێت هیچ کات هەولّی ئەوە بدەن کەسەرپێچی بکەن , چونکە چارەنووسی لێدان و ئازاردان و کوشتنە و شەرعیەتیشیان بۆ ئەو کارە بەپێێ دەستوری ئاین دەر هێناوە ...

کاتێك ئایینی جولەکە بلاّو بوەو زۆر کەس ئاشنا بوو بەو چیرۆکانەی کە هەلّگری ئەو پەڕی دلّ ڕەقی و توندوتیژی بووە , هەر بۆیە تەورات بۆ ئەوەی کۆمەلّگا بترسێنێ و ئاگاداریان بکاتەوە لەوەی کەدەسەلاّت دارێك تورە بوو چۆن گەورەترین ڕوباری خوێن هەلّدەسێنێ وەك ئەو نمونەیەی کەزۆر ڕاشکاوانە لە تەوراتدا پۆلێن کراوە لەسەر کەنیزەکێك کە مولّکی پیاوێکی زۆر دەولّەمەند بوو , دواتر مالّەکەی بەجێ دەهێلّێت و دەگەڕێتەوە مالّی باوکی , عبریەك کە خاوەنیەتی دەچێت بیهێنێتەوە , پاش ئەوەی دەگەنە شوێنەکە کابرای خانەدان و پیاوەکانی لەمالّی باوکی کەنیزەکە کە بۆ ماوەی چەند ڕۆژێك میواندارییەکی باشیان لێ دەکرێت لەو کاتەی ئەم میوانداریە چاکە , ئەبینن وادەردەکەوێت کە لە بیریان چووەتەوە بۆچی هاتوون , کەس باس لەژنەکە ناکات , دواجار مالّی باوکەکە جێدێلّن , پاش ئەوەی چەند ڕۆژێکی تر لەسەفەر کردن لای کەسێکی تر ئەبن بە میوان ئەویش پێشوازییان لێدەکات و ڕێزیان لێ دەگرێت , لەم کاتەدا هەندێك دراوسێی شەڕانی دێن و داوا لە خاوەن مالّەکە دەکەن میوانەکانیان بداتێ لەگەلّیان ڕابوێرن , ویستیان لەگەلّ میوانە پیاوەکان ڕابوێرن , بەلاّم ئەمەیان ئەوپەڕی شکانی ڕێزی میوانداریە , لەبەر ئەوەی خاوەن مالّ داوایان لێدەکات , پیاوی چاکبن , وەك نیەت پاکی خۆی کچە پاکیزەکەو کەنیزەکە بەدبەختەکەی دەدات بە دراوسێکان , بەو پەڕی ڕێزەوە هەردوو ئافرەتەکەیان بۆ دەکاتە دەرێ تا شەڕانیەکان لاقەیان بکەن , بەم شێوەیە تا بەرەبەیان لاقەی کەنیزەکە دەکەن , پاشان بەسکەخشکێ خۆی دەکات بەژووردا , بەنیوەی مردوویی دێتە ژورێ , هەروەها هیچ هەوالّێکی کچە پاکیزەکە نابیستن , کابرای میوان دەیەوێت بڕوات , کاتێك کەنیزەکە کە ناتوانێت هەستێتە سەر پێ , وەك کیسە گەنمە شامییەك دەیدەن بەسەر پشتی کەرێکدا و دەڕۆن , پاش ئەوەی کابرای دەولّەمەند و یاوەرەکانی دەگەنە شارەکەی خۆیان , خانەدان جەستەی کەنیزەکە هەلّدەگرێت , ئەیکات بە دوانزە پارچەوە . وەك جۆرێك لە ئاگادار کردنەوە بەسەر خێلّەکانی ئیسرائیلدا دابەشی دەکات لەو ڕووەوە زۆر تورە دەبێت , جەنگ لە دژی خێلّی ئەو پیاوانەی ئەم کارەیان ئەنجام داوە بەرپا دەبێت ...

جەنگ دەست پێ دەکات و بیست و پێنج هەزار پیاو لە خێلّی بنیامین لەیەك ڕۆژدا دەکوژرێت , لەم قەسابخانەیەدا نە ژنێك , نەمندالّێك , نە ئاژەلّێك دەرناچێت ...

ئەو چیرۆکەی تەورات کە گێڕانەوەی بۆ خۆی مەبەستێکی ئاشکرا و ڕونی هەیە , ئەگەر نا لەو سەردەمەدا لاقە کردنی ئافرەت و میوانداری شتێکی زۆر ئاسای بوو هەرگیز جەنگی خوێناوی ڕوی نەداوە , بەلاّم باسکردنی ئەو چیرۆکە دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی بە تاکەکانی کۆمەلّگا بلّێن دەسەلاّتی ئێمە لەسەر بچوکترین ڕوداو گەورەترین ڕوباری خوێن هەلّدەسێنێ و هەر خێلّ و تاکێکیش سەرپێچی بکات ئاوا سزای دەدەین , جگە لەوەی فێری کۆمەلّگا دەکات بەوەی ئەوپەڕی دلّ ڕەقبن و بۆ کارێك کە بەدلّتان نەبوو توند و تیژی بنوێنن و هیچ کات بیر لە تەساموح لێبوردن مەکەنەوە و لەناو بەرن ... هەلّبەتە بە تەنیا تەوراتییەکان پەیڕەوی توند و تیژییان نەکردووە , یاخود فێری کۆمەلّگایان نەکردووە بۆ ئەوەی چۆن نەخشە داڕێژن بۆ کاری توند و تیژی و جێ بە جێ کردنی , هەموو ئاینەکانی دوای تەوراتیش هەمان ئامۆژگارییان بۆ کۆمەلّگا و تاکەکانیان کردووە لە ڕێگەی زەبرو زەنگ و توند و تیژییەوە خۆیان سەپاندووەو هیچ کات ئامادە نەبوون دەست بەرداری بن و بەشێکی زۆری تێکستەکانیان دووبارە کردنەوەی تێکسەکانی پێش خۆیان بوو , وەك چیرۆکی ئادەم و حەواو, هابیل و قابیل ....هتد .

ئاینی ئیسلام کە یەکێکە لە ئاینەکانی تر باشتر ڕێکخراوە , بە شێوەیەکی زیرەکانە چیرۆك و سەرگوزشتەکانی داڕشتووەو لە زەمەنێکی پێشکەوتوو تر لە تەورات و ئینجیل بەو جوود هاتووە , بۆیە ئیسلام شێواز و کارکردنی جیاواز تر و پتەو تر بووە ...

ئیسلام گەر چی لە سەرەتاوە بانگهێشتی توند و تیژی نە دەکرد و وەك چاکسازی کۆمەڵایەتی خۆی بە کۆمـەڵگا ناسـاند و بانگـەوازی ئاشتی و برایەتی دەکرد , بەڵام ئەو کارکردنە فاکتەری خۆی هەبووە چونکە بـەر لـە ئیـسلام ئـاینی تـر هـەبووە و کاریگـەری قورسـی لەسەریان هەبوو بە هۆی ئەو توند و تیژی و زەبر و زەنگەی لە سەریان بوو , بۆیە ئیسلام نەیتوانیوە ڕاستەو خۆ دەست بۆ ئەو کـارە بەرێ و خۆی بەیان بکات , چونکە ڕاستەوخۆ زیندە بەچاڵ دەکرا و بۆیە ئەو کارکردنە بە شێوەی نەرم و نیـانی تـوانی جیاگایـەك بـۆ خۆی لەنێو پانتای کۆمەڵگادا داگیر بکات , بەڵام کاتێك بووە هێزێکی کۆمەڵایـەتی ئیـدی ئامۆژگارییـەکانی بـۆ کۆمـەڵگا لـە ئاشـتی و برایەتییەوە گۆڕی بۆ ئەوەی لە سایکۆلۆژیە تیاندا جێگر بوو بەکار هێنانی توند و تیژی و لەناو بردن و ڕێگا گرتن لە ئـازادی و ڕەخنـە گرتن , ئەمەش لەناو تێکستەکانی قورئاندا بە ئاشکرا دەبینرا کەچۆن هەڕەشەی لە ناو بوردن و کوشتن و ئـازاردان دەکـات و چـەندین ئایەت بۆ شەرعییەت دان بەشـەڕ و کوشـتار بـوونی هەیـە , جگـە لـەبوونی تێکست ، پیـاوانی ئـاینی هەمیـشە ئامۆژگارییـەکانیان بـۆ کۆمەڵگا هەڕەشەو تۆقاندن بوو هەر کەس و خێڵێك سەرپێچییان کردبێ ئەوە ڕەشترین چارەنووسیان بۆ خۆیان دیاری کردووە ...

هەموو ئاینەکان هەڵگری بیرو باوەڕی توند و تیژی بوون و لە ڕوانگەی دەسەڵات و هێـزەوە مامەڵـەیان لەگـەڵ کۆمـەڵگا کـردووە و بـە کۆیلەیان زانیوە و ئامۆژگاری تاکەکانیان کردووە ،کە ڕاسترین ڕێگا بۆ مرۆڤ ملکەچ بوونە , لەگەڵ ئـەوەی لـە ژێـر دەسـەڵاتی خۆیانـدا جۆرەها دەسـتوریان دانـاوە بـۆ دادگـایی کردنـی تاکـەکانی کۆمەڵگـەو ڕێگـاگرتن لـە بیرکردنـەوە و ناڕەزایـەتی دەربـڕین و هۆشـیاری بوونەوەی مرۆڤ ...چونکە دەسەڵاتی ئاین هەمیشە کۆمەڵگای بۆ ملکەچ بوون و کۆیلە بوون ئامادە کردووە ئەمەشی لە ڕێگـەی هێـز و توند و تیژییەوەو بەڕێوە بردووە ...

دیارە ئاینی مەسیحیش و ئاینەکانی تریش (جگە لەئیسلام)هەموویان کە زیاتر لە ئەوروپا زۆرترین دەسەڵاتیان هەبوو , بەمانایەکی تر دەسەڵاتی ڕەهایان هەبوو تا سەردەمی ڕێنسانسی ئەورووپا و سەرکەوتنی شۆڕشی بـەریتانی و فەڕەنـسی و بەشـێکی زۆر لـە وڵاتـانی ئەورووپا دەسەڵاتی کەنیسە کە زۆرترین توند و تیژی ڕۆحی و جەستەیان پەیڕەوی دەکرد لەوە بەدوواوە ئایین لە دەوڵەت و دەسەڵات جیاکرایەوە , ئەگەر نا مەقصەلەکانی سەربڕین و مل پەڕاندن و دادگاکانی پشکنین گەورەترین قەسابخانەی خوێن ڕشتنیان خولقانـد و لەژێر پەردەی پاراستنی ئایین...

دیارە بە دوای جیاکردنەوەی ئاین لە دەوڵەت و دەسەڵات توند و تیژی کۆتای نەهات , بەڵکو جۆرێکی تر لە توندو تیژی هاتە ئاراوە و کە ئەمەیان هیچ چوارچێوەیەکی ئاینی نەبوو , بەڵکو دەسەڵاتی عەلمانی خۆرئاوا بەوپەڕێ نەخشەوە دەستی بۆ کـاری تونـد و تیـژی برد لەسەر نەیاران و ڕەخنە گران پەیڕەوی کردووە , چونکە ئەوانەی دەسەڵاتی نوێیـان وەرگـرت خـاوەنی هـەمان عەقڵیـەتی پـاوان خواز و مانەوە لەسەر کورسی دەسەڵات و کەڵەکە کردنـی سـامان بـوون ,بۆیـە هـەر کاتێـك ناڕەزاییـەتی لـە دژی هـەژار و بـێ مـاف و سوکایەتی کردن بەمافە ئینسانییەکان سەری هەڵدابێ ئەمجارەیان بە چەکی مۆدێرێن و تونـو تیـژی پـەیڕەوکراوە و خۆپیـشاندانەکان گولـە بـاران کـراوە و لایـەنگران و سـەرکردەی ئـەو خەباتانـە زینـدانی کرا ون و لـە زیندانەکانـدا گـەورەترین تونـد و تیـژی دەروون و جەستەیی لە دژیان ئەنجامدراوە بەدەست درێژی سێکسیشەوە ...

دەسـەڵاتی نـوێ کەسـێتی سـەرمایە داری بـوو , کـەبۆ خـۆی لەسـەر بنـەمای دژایـەتی کردنـی کۆیلەیـەتی بـە پـشتیوانی هاوڵاتییـان سەرکەوتن , بـەڵام ئـەوانیش خـاوەنی هـەمان عەقڵییـەت بـوون مرۆڤایـەتییان کۆیلـە کـردووە لـە ژێـر نـاوی هێـزی کـاردا , ئەوپـەڕی سوکایەتییان بە کرێکاران و ژنان دەکرد , سەرباری ئەوەی لە شوێنەکانی کاردا گەورەترین سوکایەتییان پـێ دەکـردن ژنـان دوچـاری دەست درێژی سێکسی دەبوون , چونکە دەسەڵاتی نوێ , ئەوەی کەلەلای گرنگ بوو مسۆگەر کردنی مانەوەی خۆی لە ڕێگەی سـامان و هێزەوە بوو بۆیە هەمیشە زەبر و زەنگ و توند و تیژی بۆ کۆیلە کردنی هەژاران بـەکار دەهێنـا , لـە تـەواوی وڵاتـانی سـەرمایەداریدا توند و تیژی وەك سیمایەکی دیـاری دەسـەڵاتداران لـە بـرەو دا و لـەناو خـۆو لـەدەرەوەدا , گـەرچـی کـرداری تونـد و تیـژی دەوڵـەتـە سەرمایە دار و داگیر کارەکان لە دژی وڵاتانی دەرەوەی خۆیان بەئەندازەبەك بوو کە مێژوو بەشەرمەزارییەوە لـە لاپـەڕەکانی خۆیانـدا تۆماریان کردووە , کاری دڕندانەی دەوڵـەتی سـەرمایە داری بـەریتانیانی و هۆڵەنـدی و پرتوگـالی و ئیتـاڵی لـە دژی ووڵاتـانی هـەژاری ئەفریقا و خۆرهەڵات , کەجگە لە بەتاڵان بردنی سەروەت و سامان بردنی مرۆڤەکان وەکۆیلەی هەمیشەیی تـا مـردن و دروسـت کردنـی

دیواری باخچەکانیان لە کەلە سەری مرۆڤ و بەکارهێنانی جۆرەها چەکی لەناوبردنی بە کۆمەڵ بۆ خۆ سیمایەکی دیاری کارنامەی نیزامی نوێ بوو , کە هەرگیز ئەو نیزامە سڵی نەکردۆتەوە لە بەکارهێنانی توند و تیژی دەرونی و جەستەیی , چونکە هەمیشە نیزامی سەرمایەداری بە چاوی نێرەوە لەخۆرهەڵات و وڵاتانی پێشکەوتووی ڕوانیوە ئەوانیشی بە مێ زانیوە , بۆیە زۆر بە حەقی ئاسای خۆی زانیوە داگیری بکات ئارەزووەکانی خۆی لێ تێر بکات...

هەر بۆیە ئەو عەقلەیەتی بەهێز و خۆ بەنێر زانییە لەنێو دەوڵەتە سەرمایە دارەکاندا گەیشتە لوتکە و لەسەر داگیر کرد ن و دابەشکردنی وڵاتانی هەژار و بەتاڵان برد ن و چا وی سورکردن و هێندەی نەبەرد گەورەترین جەنگی خوێناوی لە نێوانیاندا هەڵگیرسا بە ملیۆن مرۆڤ بووە قوربانی (100)دان هەزار کەس دەست درێژی کرایە سەریان ...

تا کار گەیشتە ئەوەی گەورەترین چەکی بە کۆمەڵ کوژ بەکار بهێنرێ , بەم کارانەشی نیزامی نوێ سەرمایە داری سەلماندی بۆ مرۆڤایەتی کە جگە لەبەکارهێنانی توند و تیژی و داگیر کاری هیچ شتێکی نوێی پێ نییە کە کۆمەڵگای پێ ڕزگار بکات , جگە لە هێنانی جەنگ و داگیر کاری و توند و تیژی لەناو بردن .. چونکە ئەو دەوڵەتەی کە خاوەنی مۆێرنترین تەکنەلۆژیایە و ئیدعای دیموکراسی و مرۆڤ دۆستی دەکات نزمترین ئاستی مۆڕاڵی پەیڕەو دەکات بۆ داگیر کردن و لەناو بردن و بەکارهێنانی توند و تیژی , گەرچی ئەو نیزامە جگە لە داگیر کاری و شەڕو توندو تیژی توانیویەتی هەندێك دەستکەوتی زانستی و پزیشکی بۆ کۆمەڵگای مرۆڤایەتی دەستەبەر بکات کە سودی زۆری بە مرۆڤایەتی گەیاندوە لە بوارەکانی ژیاندا , بەڵام ناوەڕۆکی دژی ئینسانی خۆی نەشاردۆتەوە و جەنگ و داگیرکاری و توند و تیژی بەردەوام درێژەی هەیە ...

ئەمەریکا یەکێکە لەو وڵاتانەی لەگەڵ ئەوەی ئیدعای دیموکراسی بوون پارێزەری مافەکانی مرۆڤ کردووە لە (100)ساڵی ڕابردودا کە ئێستا یەکێکە لە وڵاتە سەرمایە دارییە گەورەکانی دنیا وەك نمونەیەك چاوێك بە کارەکانی ئەمەریکا دەگێڕین , کە چۆن گەورەترین توند و تیژی لە ناوخۆی خۆیدا و لە دەرەوەی خۆیدا پەیڕەو دەکات و خۆشی بە ڕزگار کەری کۆمەڵگا دەزانێ ...

ئامارەکان ژمارەی زۆر ترسناك لە بارەی کارنامەی ئەمەریکا دژی مرۆڤایەتی ئاشکرا دەکەن هەر لەبەکارهێنانی چەکی کۆمەڵ کوژ لە هێرۆ شیما و ناکازاکی تا دەگاتە ڤێتنام کە ملیۆن مرۆڤیان کردە قوربانی داگیرکاریو فراوان کردنی کەڵەکە کردنی سامان ...

لەگەڵ ئەوەی ئەمەریکا بەرامبەر بە نەیارانی خۆی هەرچی هێزی تەکنەلۆژی و سەربازی مۆدێرن هەیە لە دژیان بەکار هێناوە کە دنیایەك کارەسات و لە ناو بردنی بە کۆمەڵی لێکەوتۆتەوە بە جۆرەها شێوە دەستدرێژی کراوەتە سەر ئینسانەکان لەکاتی جەنگەکاندا لە ڕوی جەستەی و دەرونییە وە , لەناو خودی ئەمەریکاشدا توند و تیژی بە جۆرەها شێوە پەیڕەو کراوە لەسەر تاکاکانی کۆمەڵگاو ساڵ بە ساڵیش ڕێژەی توند و تیژی و قوربانییەکانی دەستی روو لە زیاد بوون دەکات , ئەگەر چاوێك بەو ئامارانەدا بخشێنین کە لە ساڵی (1967–1973) بڵاوکراونەتەوە کە هاوڵاتیان بە هۆی بەکار هێنانی توند و تیژیەوە دوچاری بوون بە تایبەتی ژنان و مناڵان کە گیانیان لە دەست داوە , ئەوا تا دەگات بە ساڵی (1994) ئەو ڕێژەیە بە (100) زیادی کردووە ...

بۆ نمونە لە ساڵی (1967 – 1973) (17500) تاوانی کوشتن دژ بە ژیان و منداڵان ڕویداوە کە هەموویان لە ئەنجامی دەست درێژی و توند و تیژی ناو خێزانەوە ڕوی داوە , بەڵام ساڵی (1994) ڕێژەی کاری توندوتیژی دژی ژنان دەگاتە (4) ملیۆن حاڵەت , لە کاتێکدا لە جەنگی ئەمەریکا دژی ڤێتنام (39) هەزار سەرباز کوژران , بۆیە ئەمەریکای دیموکراسی لەهەر شوێنێکدا بۆی کرابێ توند و تیژی پەیڕەو کردووە , حاڵەتی توند و تیژی لە ئەمەریکادا دەگەڕێتەوە بۆ ئەوسیستمی پەروەردە کردنەی کە لەوێ باڵا دەستە , ئەو ئامارانە کە حاڵەتی توندوتیژی لەناو ئەمەریکا نیشان دەدات کە سەرچاوەی لە خێزانەوە وەرگرتووەو پیاوانی ناو خێزان پێی هەڵدەستێت , یاخود هاوڕێکان , گەرچی دوای ئەو هەموو پێشکەتنە لەبارەی تەکنە لۆژیاوە و بەشێك لە پیاوان بێزار بوون لەدەست درێژی بۆ سەر ژنان , پیاوان ئازار دەدەن بەتایبەتی هۆمۆ سێکس وێڵەکان لەناو خۆیاندا گەورەترین توندی و تیژی جەستەی و دەرونی بەکار دەهێنێن ...

ئێستا کۆمەڵگای ئەمەریکی بە جۆرەها شێوە مومارەسەی توندوتیژی دەکات کە تەواوی مرۆڤەکان و تەمەنەکان لەخۆی

دەگرێت ,بۆیە ئێستا خوێندکارانی ئەمەریکی کاتێك دەچن بۆ خوێندنگە ئامێری بەرگری کردن لەگەڵ خۆیان دەبەن , ژنان مایەی پارێزگاری لەبەر دەکەن لە ترسی دەست درێژی سێکسی , لە کاتێکدا ئەو مایەیە ئەو سەربازانەی کە دەچوون بۆ جەنگی ڤێتنام بوژنەکانیان دەکڕی و پێیان دەپۆشین بۆ ئەوەی تا دەگەڕێنەوە نەبادا مومارەسەی سێکسی لەگەڵ کەسی تردا بکەن , بەڵام ئێستا ژنان خۆیان لە ترسی دەست درێژی بەکاری دەهێنن , لەگەڵ ئەوەی لە هەموو کاتژمێرێکدا زیاتر لە دە ژن دەست درێژی سێکس دەکرێتە سەریان , بازرگانی سێکسی بە منداڵانی (8–9)ساڵانە دەکرێ , ئەمانە بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە کۆمەڵگای ئەمەریکی لە باری دەرونییەوە دووچاری شلەژان و تێکشکان هاتووە بەهۆی دابڕینیان لە هەست و سۆزە ئینسانییەکان و کردنیان بە ئالی بۆ مژینی شیلەی گیانیان , لەگەڵ ئەوەی ئەو بەئالی بونەی مرۆڤ , تاکی ئەمەریکیان دوچاری نامۆبوون کردووە فڕێدراونەتە سەر جادەو شەقام و میترۆ و مەنهۆڵەکان , کە ئەمەش هۆکاری ڕاستەو خۆیە بۆ دروست بوونی چەندین گروپ دەستەو تاقمێ کە جگە لە بەکارهێنانی توند و تیژی و ئازار دانی مرۆڤ هیچ شتێکی تر لە عەقڵیاندا بوونی نیە، چونکە ئەو کاتە مرۆڤ لە ئەنجامی کارەکەی نامۆ دەبێت بە کارەکەی و دواتر بە خودی خۆشی و ئەوساش بە کۆمەڵگا ئیتر ڕقی لە هەموو شتەکان تا لە خودی خۆشی دەبێت , بۆیە زۆر بە سانای پەنا بۆ کاری توند و تیژی دەبات و پەیڕەوی دەکات , بەشێکی لە توند و تیژی و جێگیر بوونی لە لای تاکی ئەمەریکی دەگەڕێتەوە بۆ ئەو پێکهاتە خێزانییەی کە بونی هەیە و ئەو منالآنە بە هۆی توند و تیژی ناو خێزانەکانیان دوچاری ئازاری دەرونی و جەستەی بوون و لە لاشعوریاندا جێگیر بووە , بۆیە لە کامل بونیدا و لە کاتی تووش بوونی بە نامۆ بوون ئەوەی لا شعوری سەر دەردەهێنێ و دەیگۆڕێت بۆ شەڕانگێزی و تۆڵە سەندنەوە .

گەرچی ئەو توند و تیژیە ی خۆرئاوا هیچ پەردەو دەمامکی ئاینی نەپۆشیوە بەڵکو ڕاستەوخۆ پەیوەستە بە دەسەڵات و خودی ئەو نیزامەی دەسەڵات بە ڕێوە دەبات کە مرۆڤی کردۆتە کۆیلەیەکی زۆر لاوازی پڕکردنەوەی ئارەزووەکانی , بۆیە گەورەترین جەنگی دەرونی بەرپا کردووە لە دژی تاکەکان و بەرهەمهێنانی تاکی دڵڕەق و هەڵگری توتندوتیژی .

دیارە لە ئەمەریکاو خۆرئاوا جۆرێکی تر لە توند و تیژی بوونی هەیە کە پەیوەندی بە پەناهەندەوە هەیە , مەبەست ئەو هاوڵاتیانە یە کە خەڵکی ئەو وڵاتانە نین , بە جۆرەها شێوە سوکایەتیان پێ دەکرێ و جۆرەها ناویان لێ ناون بە ڕەش پێست و لچ ئەستوور ... هتد, کەڕۆژانە لە لایەن هاوڵاتیانی ئەو وڵاتانەوە سوکایەتیان پێ دەکرێ و یا لێیان دەدرێ جەستەیان دەشێوێنرێ و زۆرجاریش بەهۆی ئەوتوند و تیژیە زۆرەوە گیانیان لە دەست دەدەن , سەرباری ئەوەی خۆیان بە پارێزەری مافی مرۆڤ دەزانین , بەڵام پەناهێندەکان بۆ هەموو کارێك پلەیەك لە خوارەوەن , بۆیە دەکرێت بڵێین هەموو قسەکان لە باری دیموکراسی و مافی مرۆڤ و ئینسان دۆستی خۆرئاوا و ئەمەریکا هەڵدەوەشێتەوە , چونکە ئەوان خاوەنی نزمترین ئاستن لە پارێزگاری کردن لە مافی مرۆڤ و کەمکردنەوەی توند و تیژی و چەوسانەوە.

دیارە ئەمەریکا و خۆرئاوا کار نامەیان لەدژی مرۆڤ ئاشکراو ڕونە لەناو خودی خۆیانداو بەرامبەر بە هاوڵاتیانی خۆی , جا دەبێت چۆن مامەڵە لەگەڵ دەرەوەی خۆیان بکەن , بێگومان جەنگێکی دەروونی و جەستەیی بێبڕانەوە پەیڕەو دەکەن تا فەرهەنگ و عەقڵیەتی خۆیان پسەپێنن، چونکە بەردەوام خۆرئاوا پێناسەی خۆی بەرامبەر بە خۆرهەڵات بەوە دەکات کە شارستانییە و خۆرهەڵاتیش شەڕەنگێزە , لەوەش وا وەتر خۆرئاواو ئەمەریکا خۆیان لە ڕێگەی عەقڵیەت و کەلتوری نێرەوە مامەڵە لەگەڵ مرۆڤایەتی دەکەن و دەرەوەی کەلتوور و عەقڵەتی خۆیان بە مێ دەزانن بە تایبەتی ئەمەریکا ...ئەوعەقڵیەتەی ئەمەریکا زۆربەئاسانی لەدوای کۆتایی هاتنی

جەنگی ساردەوە ئاشکرا بوو کە چۆن خەونەکانی بۆ داگیر کاری و بەکارهێنانی توند و تیژی لە پیاوێکی سادیی دەچێت کە حەز بە ئازاردان و داگیر کردن دەکات و شەڕ لەسەر نێچیر دەکات و هەموو هەوڵەکانی دەخاتە گەڕ بۆ زیندو ڕاگرتنی توند و تیژی لەدەرەوەی خۆی بۆ ئەوەی بە ئاسانی جێگای پێی خۆی بکاتەوە ...ئەمەریکا لەماوەی (10) ساڵی ڕابردودا بەهۆی سادیەتی خۆی گەڕان بۆنێچیری بەردەوام دەستی خستوەتەتەواوی کاروباری وڵاتانی دنیاوەو چەندین شەڕی عەشیرەت و خێڵەکەی و مەزهەب و قەومی جۆراوجۆری هەڵگیرساند و دوایی مومارەسەی نێرایەتی خۆی کردووەو دنیایەك تاڵان و کوشتیارگای ناوەتەوە ...

بۆیە وەك پێشتر ئاماژەم بۆ كرد دەسەڵاتی پیاوی ئەمەریكی (4) ملیۆن دەست درێژی و توند و تیژی لە ساڵی (1994) لەدژی هاوڵاتیانی خۆی ئەنجام بدات , دەبێت ئەو پیاوە سادیە ڕێژەی كرداری توندو تیژیەكانی بۆ دەرەوەی خۆی بەچەند ملیۆن مەزەنە بكرێ , كە بەتەكید چەندین جار لەوەی خودی ئەمەریكا كەلەناو خۆدا ڕوی داوە زیاتر ...لەدوای ئەو سەدە كورتەی لە توند و تیژی بە شێوەیەكی گشتی و بە تایبەتیش لەسەر ئەمەریكا , لێرەوە قسە لەسەر توند و تیژی دەكەن لەكۆمەڵگای كوردیداو كاریگەرییەكانی لەسەر تاكەكانی و بەسەر جەستە بوونی ...

كۆمەڵگای كوردی بەهۆی ئەو پێكهاتە ئایینی و خێڵەكییەی كە هەیەتی دابڕاو نیە لە پیادە كردنی توند و تیژی لە ژێر پەردەو دەمامكی جۆراوجۆردا ... هەموو دەسەڵاتەكانی كۆمەڵگای كوردی كە لەسەر بنەما و عەقڵیەتی پیاو سالاری دامەزراوە تا ئەو پەڕی پەیوەستە بە كەلتووری ئاینەوە و سنوری حەرامكراوەكانی سنوری ئایینەو بە دوای ئەویشدا خێڵە بۆیە لێوان لێوە لە توند و تیژی , بەمانایەكی تر چاكە و خراپە لەناوخێزان و خێڵ و كۆمەڵگادا لە ڕێگەی ئەحكامەكانی ئاینەوە دیاری كراوە , بۆیە بە هاتنی ئایین بۆ كۆمەڵگای كوردی توند و تیژی بەشێوەیەكی بەرنامەبۆ داڕێژراو دەستی پێكرد ,, چونكە ئەوان دەزانن بەرژەوەندی و چاكەی كۆمەڵگا لە كوێدایە , ئەوانیش لەسەر ئازاردان و بە كۆیلە كردنی ئینسانەكان كە لەكەی سامانیان دەكرد و هەزاران مرۆڤیان بە كۆیلە كەنیزەك و جاریە ڕادەگرێت و هەموو جۆرە دەست درێژیەكی سێكسیان دەكردنە سەر , چونكە ئاینی ئیسلام لە كۆمەڵگای ئێمەدا بە هۆی ئەوەی تاكی كۆمەڵگای كوردی پەیوەست بونێكی زۆر هەبووە بەلایەنی ڕۆحیەوە , تا لایەنی ژیاری و دنیایەكان , بۆیە دوای داگیركاری بە ساكاری پەیوەست بووە بە ئاینەوە لە عەقڵەیەتیدا جێگیر بووە و لە پراكتیك ڕەنگی داوەتەوە , ئەمەش مانای ئەوەیە كە پیاوی كۆمەڵگای كوردی پیاوێكی شەڕانگێز بووە و هەمیشە لە بەرامبەر ژناندا توند و تیژی ئەنجام داوە و هەموو ڕێگاكانی لە ژنان بەستۆتەوە و كردویەتی بە كۆیلەیەكی زۆر باشی سێكسی و خستنە منداڵ ..

ڕەوتی توند و تیژی پیاو سالاری ئایینی لە كۆمەڵگەی كوردیدا هەتا ئێستەش كە سەردەمی پێشكەوتن و تەكنە لۆژیایە درێژەی هەیە و قوربانیەكانیش بەردەوامی هەیە و گۆڕانكاریەكی ئەوتۆی لەبیر كردنەوەی پیاوی كۆمەڵگەی كوردیدا بە وجود نەهاتووە ... لەبەر ئەو پەیوەست بوونە زۆرەی مرۆڤی كوردی بە ئایین و عەقڵیەتی خێڵەكی و پیاو سالاریەوە هەتا سەرەتاكانی سەدەی بیستەم ڕێگا لە هەموو جۆرە قسە كردنێك و ناڕەزای دەربڕینێك گیراوە و هەمووشی بە توند ترین شێوە وەڵام دراوەتەوە و سەركوت كراوە و هەموو قسە كردن و ڕەخنە گرتنێك بە دەرچوون لە ئایین حسابی لەسەر كراوە و سزای پیاوانی ئاینی ڕون و ئاشكرایە , بۆیە خێزانی كۆمەڵگای كوردی هەمیشە نەوەكانیان بە تایبەتی ڕەگەزی مێی فێری ملكەچی و ژێر دەستەی پیاو كردووە هەر لە منداڵیەوە , ئەمەش ڕێگای لەووشیار بونەوە و پێشكەوتنی ژنان گرتووە و ڕەگەزی نێریشیان وا پەروەردە كردووە شەڕانگێز بێت و هەمیشە ئامادەی نواند و هێز و شەڕبێت ...بۆیە كەس نەیوێراوە خۆی لەقەرەی ڕەخنە گرتن لەو سیستەمە دڵ ڕەق و شەڕانگێزیە بدات هەتا سەرەتاكانی سەدەی بیستەم , لەوێوەو لەژێر كاریگەری هەموو ئەو گۆڕانكارییە گەورەیەی لە بواری زانست و زانیاری و فیكر و فەلسەفەدا ڕوی دا و ئەو هەموو شۆڕشە گەورەیەی كەڕویداوەكاریكردۆتەسەر بەشێك لە ڕۆشنبیران و پیاوانی ئێمە كەدەست بۆ كاری ڕەخنە گرتن لە ئایین و ئەو شوێنە بەرن كە هۆكاری ڕاستەو خۆی چەوسانەوەی مرۆڤە بە گشتی و ژنانە بە تایبەتی وڕێگری جدییە لەبەردەم كرانەوەی دەروازەكانی عەقڵدا، گەر چی ئەو لایەنانەش ناڵێن كاریگەری نەبووە ، بەڵام قورسایی زۆریان لەسەر كۆمەڵ داناو دەسەڵاتی پیاو سالاری ئایینی نەخستە ژێر فشارەوە تامافی ئینسانی بوون قبوڵ بكات، بەڵام بۆردی خۆی خەبووە لەلای ڕۆشنبیران و بووەهۆكاری ئەوەی لەسیەكاندا ژنان هەوڵی دروستكردنی ڕێكخراو بدەن ئاشنابن بەمافەكانیان و ئەو چەوساندنەوەیەی لەسەریانە .. ئەو ڕەوتە درێژەی كێشاو ئەدەبیاتی كۆمەڵگای ئێمە بێ بەش نەبوون لەقسەكردن لەسەر چەوساندنەوەو ئازارەكانی ژنان بەتایبەتی و كۆمەڵگاش بەگشتی ، بەڵام ئەو نوسین و ئەدەبیاتە نەیتوانی بەشداری كردنێك بكات بۆ داڕشتنی دەستورێكی مەدەنی، كەتەواوی تاكەكانی كۆمەڵگای لێ بەهرەمەندبن، كە ڕەنگی ئەوەش بگەڕێتەوە بۆ ئەو هەلومەرجەی كۆمەڵگای عێراق ، كوردستانیش دوای پەیمانی لۆزان خرایە سەر عێراق و بوو بەبەشێك لەو پێكهاتەیەو چەندین سیفاتی هاوبەش و خەباتیان پێكەوە هەبوو لەسەر هەمووشیانەوە ئایین كۆی كردوونەتەوە بەیەكەوە ... بۆیە كۆمەڵگای كوردی لەهەموو ئاستەكاندا پەیوەستیەكی زۆری

لەگەڵ پێکهاتە سیاسی وئابووری وکۆمەڵایەتیەکانی عێراق هەیە وبەشداری بەرچاوی هەبووە لەگۆڕانکارییە سیاسەکانی عێراق دا.. ئەوبەشداری کردنەش ئەگەردوورنەگەڕێینەوە لەساڵی (1920) وە دەست پێدەکات ولەوێوە درێژدەبێتەوە بۆشۆڕش وگۆڕانکاریەکانی دواتر ،بەڵام هەمووشۆڕش وگۆڕانگاریەکانی عێراق بەدوور نەبووە لەبەکارهێنانی ئەوپەڕی توندوتیژی وتیرۆرو لەناوبردن ،کەدیارە ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆئەوپێکهاتە سۆسۆلۆژیەی کۆمەڵگای عێراق،کەهەمیشە ناجێگیربووەوشەڕی بەردەوامی خێڵەکی وناکۆکی مەزهەبی وعەشیرەتی تێدابووە،بەمانایەکی ترهیچ کات لەعێراقدا هێزە کۆمەڵایەتیەکان یەکانگیر نەبوون وبەردەوام ئیشیان لەسەرسڕینەوەی یەکتری کردوەویەکتریان داگیرکردوەوئەوپەڕی توندوتیژیان لەدژی یەکتری بەکارهێناوە لەکوشتن وسووتاندن وسەربڕین وداگیرکردنی ژن وماڵ ومناڵ،ئەوشەڕی بەردەوامەی کەلەسەرەتای ئیسلامەوە لەعەقڵیەتی تاکەکانی عێراقدا جێگیر بووە لەپێناوی غەنیمەدا گەورەترین عەقڵیەتی شەڕانگێزی پەروەردەکردووەو درێژەی کێشاوە،بۆیەسەیرنییە لەنێوان خێزانی یەك ئایین دا شەڕهەڵگیرسێ،وەك (سوونە_شیعە)،کەهەردووکیان ئیسلامن،بەڵام ناکۆکی لەسەربەدەست هێنانی زۆرترین پانتایی بووە .

ئەوپێکهاتە ئاڵۆزەی چینەکانی عێراق،تاکی شەڕانگێزو سەرکردەی شەڕانگێزی پەروەردە کردووەوبەرهەم هێناوە،هەمووگۆڕانکاریەکان لەعێراق دا هەڵگری دنیایەك کارەسات وخوێن ڕژان بووە ..هەربۆیەکاتێك شۆڕشی 1958سەردەکەوێت،دەسەڵات دارانی پێشوی پاشایەتی لەلایەن قاسمیەکان وخەڵکی عێراق بەشێوەیەکی زۆردڕندانەپارچەپارچەدەکرێن وزۆرێك لەئەفسەروسەربازەکانی پاشایەتی چەندڕۆژێك لەسەرشەقامەکان فڕێدەدرێن وخەڵکی سوکایەتی بەجەستەکانیان دەکەن،پێکهاتەی سیاسی وسۆسۆلۆژی کۆمەڵگایەك بەوشێوەیەبێت ،هەمیشەتاکەکانی ئامادەیە بۆکاری توندوتیژی وتیرۆروئازاردانی نەیارانی،بۆئەوەی زۆربەئاسانی سیستمی ملکەچ پێکردن بسەپێنێ،بۆیەبەدوای قاسمیەکان،بەعسیەکان وعارفیەکان لەکودەتای 1963دا هەمان سیناریۆی قاسمیەکان ،لەدژی پاشایەتی دووبارەکردەوە،بەڵام ئەمجارەیان نێچیرەکان قاسمیەکان بوون وبەزیاتریشەوە توندوتیژی لەسەرجەستەیان پیادەکرا،لەمێژووی عێراقدا قەسابخانەکەی 8ی شوبات بێوێنەبوو،کەدیارەئەویش بۆخۆی سەرچاوەی لەکارەتوندوتیژیەکانی پێش خۆی وەرگرتوە،بەڵام ئەوەی کۆمەڵگای عێراقی زیاتربەرەو دڵڕەقی کاری توندوتیژی بردوو ڕێگای خۆشکرد بۆدەسەڵاتی دیکتاتۆری وکاریزمی،هەرلەکودەتای 8ی شوباتەوەدەست پێدەکات ولە27ی شوباتی 1968دەگاتە لوتکەی ستەمگەری وکامڵ دەبێت،چونکەلەوەبەدواوە بەعسیەکان بوونەبکوژی کۆمەڵگای عێراق ودنیایەك ئنسانیان تیرۆرکردو زیندانەکانیان پڕکرد لەنەیارانی سیاسی وکەش وهەوایەکی تەواوترسناکیان خوڵقاندوو کۆمەڵگایان بەرەوبێدەنگی تەواوبرد،ئیدی کۆمەڵگای عێراق بەهەموورەگەزوئەتنیکێك ونەتەوەکانەوە بوونە قوربانی توندووتیژی جەنگێکی دەروونی بەرپابوو...

باسکردنی ئەونموونانەلەپێکهاتەی کۆمەڵگای عێراق بۆخۆی زەرورەتێکی مێژوویی هەیە،تاتاکی عێراقی بناسن ،کەبۆچی لەکۆمەڵگای عێراقدا هەمیشە جیاوازی قبوڵ نەکراوەوبەتوندوتیژی وەڵام دراوەتەوە..

کوردیش کەپەروەردەی هەمان ژینگەیەوخاوەنی زۆربەی زۆری خەسڵەت وتایبەت مەندیەکانی کۆمەڵگای عێراقین ولەسەرکەسێتیان ڕەنگی داوەتەوەوبەهەمان ئاڕاستەی تاکی عێراقی توندوتیژی لەسەرنەیارانی پەیڕەودەکات،بەمانایەکی ترتاکی کۆمەڵگای کوردی لەڕووی سایکۆلۆژیەوە لەبەرئەوەی سەربەهەمان کەلتوری ئایینی وعەقڵیەتی پیاوسالاریە هەڵگری توندوتیژیە دژی نەیارانی سیاسی ...

هەروەك لەپێشترئاماژەم بۆکرد،کۆمەڵگای کوردی دابڕاونیە لەبەکارهێنانی توندوتیژی،گەرچی ژنان زۆرترین بەشیان بەرکەوتووەوبەردەوام قوربانی پلەیەك بوون وبەجۆرەها شێوەچەوسێنراونەتەوە،ئەمەش کاریکردوەتە سەرسایکۆلۆژیەتیان ودووچاری گەورەترین ئازاری دەروونی کردوون،گەرچی قسەکردن لەسەرئازارەکانی ژنان لەکۆمەڵگای ئێمەدا،لەقۆناغێکەوە بۆقۆناغێکی ترئاستی فراوان تری بەخۆیەوەگرتووەو تائاستێك جدی ترقسەلەسەر چەوساندنەوەو توندوتیژی کراوە،کەئەمەش هۆکاری ڕاستەوخۆبووە بۆئەوەی ژنان لەکۆمەڵگای کوردی دا پەیوەست بن بەبزووتنەوەی سیاسی و ڕۆشنبیریەکانەوەو هەوڵی جدی بدەن جێگاپەنجەی خۆیان دیاری بکەن لەگۆڕانکاری و شۆڕشەکاندا ... بەڵام ئەوەش نەیتوانیوە کاریگەری لەسەرعەقڵیەتی ئایینی وپیاوسالاری دابنێت بۆگۆڕانکاری وقبوڵکردنی ژنان وەك ئینسان بەبێ جیاوازی لەگەڵ پیاواندا لەهەموو ڕوەکانی ژیاندا...

گەرچی شۆڕشەکانی کورد بەشێکی زۆریان هەڵگری دروشم گەلێك بوون،کەدژی هەمووجۆرە ئازاردانێك بوون بۆکۆمەڵگاوبەتایبەتیش بۆژنان،بەڵام ئەوانە هەردروشم بوون،چونکە بزوتنەوە سیاسیەکانی کورد بۆخۆیان بێبەش نەبوون لەبەکارهێنانی توندوتیژی دژی نەیارانی خۆیان تائاستی زیندانی کردنیش،شۆڕشەکان پڕن لەونموونانە،کەپێویست ناکات لێرەدا ناوەکانیان بهێنین،ڕەوشی توندوتیژی لەناوبزوتنەوە کوردیەکاندا هەتاسالّی پێك هێنانی بەرەی کوردستانی،بەجۆرەها شێوە پەیڕەوکراوەو،چەندین شەڕی گەورەیان بۆلەناوبردن وتوانەوەی یەکتری ئەنجام داوەو سەدانیان لەلایەنگرانی یەکتری کوشتوەو بێ سەروشوێن کردوە،سەرباری ئەوەی بزوتنەوەکانی کوردایەتی خۆیان بەلایەنگری مافەکانی ژنان دەزانی ووەك دروشم هەڵیانگرتبوو،بەڵام دەیانبەستەوە بەسەرکەوتنی شۆڕشەوە،بەڵام لەواقیع دا دەسەڵاتی شاخەکانی بزوتنەوەکانی کوردایەتی بەهیچ شێوەیەك قبوڵی ئەوەیان نەدەکرد ژنان بەشێوەیەکی بەرچاو بەشداری خەباتی چەکداری بکەن و لەخەباتی سیاسیشدا بگەنەئاستی سەرکردایەتی کردن،بەڵکوئەوکارەیان ،بەکاری پیاودەزانی وژنان بەلایەنگروهاوکاری شۆڕش، وەك نانکەرو نامەبەری ولانکەی ئارامیش بۆئەوەی پیاوەکان ئارامی تیابگرن ...

گەرچی گەیشتن بەحکومەت. بەهۆی ڕاپەڕینی ئازاری 1991و توانیان بەشێکی بەرچاوبگرن وئیدارەی خۆیانی تیادابمەزرێنن،بەڵام هەموویەڵێن و دروشمەکانی بەرلەدەسەڵات هەڵوەشایەوە،چونکەدەسەڵاتی کوردی کەمترین گۆڕانکاری بەسەرکۆمەڵگای کوردیدا نەهێنا نەلەڕووی دەستوورەوە نەلەڕووی عەقڵیەتەوە،بەڵکوبەهەمان دەستوور و ئەقڵیەت و پیاو سالاریەوە مامەڵەی لەگەڵ تاکەکانی کۆمەڵگای کوردیدا دەکرد هەڵبەت زۆرێك پێی وابوو کە دوای ڕاپەڕین توند و تیژی و چەوسانەوە کۆتای دێت و ئازادی سیاسی و کۆمەلأیەتی و فەردی ویەکسانی بەرقەرار دەبێت، بەڵام پێچەوانەکەی دەرچوو بگرە ڕاپەڕین بۆخۆی لەهەناویا هەڵگری دنیایەك توندوتیژی بۆ کۆمەڵگای کوردی و تاکەکانی چونکە دەسەڵاتی کوردی هەڵگری هەمان سیفاتی دەسەڵات بوو وەك تەواوی خۆرهەڵات و لەسەر بنەمای ئاینیی و عەقڵیەتی پیاو سالاری و نەفی کردنەوەی بەرامبەر کاری دەکرد، لەگەڵ ئەوەی هەر لە سەرەتاوە هەڵگری ڕەوتێکی ئاینی زۆر توندڕەو بوو، کە ئەم ڕەوتە هەڕەشەی لە ژیانی مەدەنی و پێشکەوتن دەکرد و کۆمەڵگای بە نەیارو دەرچوو لە ئایین لەقەڵەم دەدات گەرچی ڕەوتی ئاینیی توندڕەو لە کۆمەڵگای ئێمەدا بەر لە ڕاپەڕین بەشێوەیەکی ڕێکخراو بوونی نەبوو تاك و تەراك تاکی ئاینی هەبوو کە کردەوەی ناجۆر و ناچیزیان ئەنجام دەدا. لەدژی ژنان و ڕۆشنبیران، وەك کوشتنی (عبدالخالق معروف و ڕەوف زوهدی ... هتد) و تەقاندنەوەی شوێنەکانی ئارایشتگای ژنان، بەڵام ئەم ڕەوتە نوێیە ڕێکخراوە، کە دەسەڵاتی کوردی دوای ڕاپەڕین شەرعیەتی پێدابوو بە ئاشکراو بێ پەردە کەوتنە ئامۆژگاری کردنی کۆمەڵگا ،بۆ گەرانەوەی ژێر پەردەی ئیسلام و ئامۆژگارییەکانیان پڕبوو لە هەڕەشەی جۆراو جۆری کۆشتن و ئازاردانی دەروونی خەڵکی مەدەنی و پێشکەوتوو،سەرباری ئەوەی بازاڕەکانیان پڕکرد لەو کتێب و نامیلکە هەڕەشە ئامێزانە و لەوەش زیاتر دەستیان بۆ کاری توندوتیژی جەسەدی برد، وەك تیرۆکردنی ڕۆشنبیران و تەقاندنەوەی شوێنی ئارایشتگای ژنان و سینەماکان و تێزاب ڕشتن بەسەر ژنانی مۆدەدا وهوها کێشان لەو ژنانەی کە مۆدەن، ئەمانە جۆرێك لە ترس و تۆقاندنی لەناو دڵی ژنان و ڕۆشنبیران و کۆمەڵگای ئێمەدا چەسپاند، دەسەلأتی کوردی نەك ڕێگری نەکرد بگرە هاوکاریشی دەکرد و کارئاسانی دەکرد بۆ فراوان بوونیان لەناو کۆمەڵگادا و هاوکاری مانگانەی ماددی دەکردن، کاتێك ژنان لەژێر زیندووبونەوەی ئەقڵیەتی کۆنەپەرستی و ناموس پەرستیدا بەهۆی خۆشەویستیەوە تیرۆ ردەکران، بەناوی شۆردنەوەی شەرەفەوە،دەسەلأتی کوردی پاساوەکانی بۆ ئەو کارە هەمان پاساوەکانی ئیسلامیەکان بوو بۆ کوشتنی ژنان، ئەمەش لەڕووی دەروونیەوە گەورەترین ئازاری بە ژنان و کۆمەڵگا دەگەیاند، هەڵگیرسانی شەڕی ناوخۆ سەرەتایەکی نوێ بوو بۆ کاری دڵ ڕەقی و توندوتیژی لە دژی تاکەکانی کۆمەڵگا، هەر بۆیە لە یەکەمین چرکەساتی هەڵگیرساندنی شەڕدا ئەوەی لە ئەقڵیەت و نا خیاندا بوو ئاشکرا بوو، کە چۆن حەزیان لە کوشتن و ئەتك کردن و لەناو بردنی نەیارانە، بەبێ ئەوەی هیچ سڵکردنەوەیەك هەبێت لە ئازاردانی بەرامبەر، بۆیە سەیر نیە لە شەڕەکانی کوردایەتی و ئیسلامیەکاندا زۆر بەئاسانی جەستەی کەوژراوەکان بسوتێنرێ یاخود بشێوێنرێ بەبەرچاوی خەڵکیەوە دیل گوللە باران بکرێت، تائاستی سەربڕین بە زیندوویەتی و داگیرکردنی موڵك و ماڵ و ئاوارەکردن و زیندانی کردن و شکاندنی کەسایەتی مرۆڤ و ترساندنی کۆمەڵگا لەسەر پێیچی کردن و ملکەچ نەبوون، دەسەلأتی کوردایەتی هەموو ئەمانەیان

دەبەستەوە بە پیاوەتی و هێزو شەهامەتەوە، چونکە لە ئەقڵیەتیاندا پەروەردە بووە، تۆ ناتوانی بونت هەوبێ تا هێز بەکار نـەهێنیت، لەگەڵ ئەوانەشدا تیرۆرو تۆقاندنیش سەری هەڵداو کۆنەپەرستی و عەشایەری فراوان بوو، کۆمەڵگا زۆربەی ڕووەشارسـتانیەتەکانی لـێ داماڵرا توندوتیژی بووە سیمایەکی گشتی شارەکان و خەڵی هیچ کات لە ژیانی خۆیـان تـەئمین نـەبوون بۆیـە کـۆچ کردنـی بـە کۆمـەڵ سەری هەڵدا چونکە خەڵکی بەرگەی ئەو هەموو ئازار و چەوساندنەوەی نەدەگرت و ڕوویان لە مەنفا دەکرد...

زیندووبوونەوە و گەشەکردنی کۆنەپەرستی و ئەقڵیەتی پیاو سالاری و بێ هیوا بوون بە گۆڕانکاری و چاودێری خستە سەر پەیوەندی ئینسانەکان، ژنانی زۆر بێزار کرد تائاستی خۆسوتاندنی ژنان بەشێوەیەکی خێرا سـەری هەڵـدا و ژنـان خۆیـان دەسـوتاند لـەدژی ئـەو هەموو ئازارو توتندوتیژییەی کۆمەڵگاو دەسەڵات بەسەریاندا سەپاندبوو هەموو ئەوانە دەسەڵاتی کوردی ڕانەچڵەکان بیرێك لەو هـەموو ئازارو چەوساندنەوەیە بکاتەوە بگرە زۆرجار تەمجیدی ئەقڵیەت و فەرهەنگی کۆنەپەرستی دەکرد لەماوەی ئەم دە ساڵەی دەسـەڵاتی کوردیدا بەئاشکرا کرداری چەوساندنەوەی ژنان و پیاوان دەبینرێت، چەندەها کەس لەسەر بـیرای سیاسـی جیاوازیـان تیرۆرکـرا(نـەزیر عومەر ، ڕێناس ، ڕەوف کامل ، فەرهاد فەرەج ، ئەبوبەکر عـەلی ، مەسـیحیەکان ، حەمـەی حـەلاق ... هتـد)، هەڕەشـەی زۆر لـە نوسەران کراو چەندین ڕۆژنامەو گۆڤار لەسەر ئازادی بـیرورا داخـراون، تەقـەکردن لەناڕەزایـەتی و خۆپیـشاندانی هـەژارەکان زینـدانی کردن و بەکارهێنانی ئەوپەڕی توندوتیژی لەسەر جەستەی زیندانیەکان و شێواندنی جەستەیان...

کەم کەس هەبووە ئەو ڕاستیانە کە لەکۆمەڵگای کوردیدا لەماوەی ئەم (10) ساڵەدا ڕووی داوە نـەزانێت، جگـە لەگوشـاری ئـابووری، کەئەمیان زۆر کاریگەر ترو خەتەر تربوو بۆ دابین کردنی سوپایەکی کۆیلەو بـەکارهێنانیان بـۆ توندوتیـژی، چـونکە فاکتـەری ئـابووری مرۆڤ دووچاری زۆرترین کۆیلایەتی دەکات...

هەڵبەتـە لـە کۆمـەڵگای کوردیـدا زۆر ناوەنـدیش هـەبوون کـە خۆیـان بـە بێلایـەن و مـەدەنی و عـەلمانی گوزارشـت کـردووە دەوری بەرچاویان هەبووە لە پشتیوانی کردنی توندوتیژی لایەنگری کردنی لەو ڕووداوانەوە، یاخود زۆرجار کاری زۆر خراپیان ئەنجام داوە کە بووەتە هۆکاری هاندانی بەرامبەر بۆ کاری توندوتیژی. هەموو ئەو ڕەوت و پێکهاتانە دەورو کاریگەری خۆیان هەبووە لەدرێژە کێشانی توندوتیژی و مانەوەو گەشانەوەی ئەقڵیەتی پیاو سالاری هێز و لەبەین بردنی مافەکانی مەدەنی و شارستانیەت و ڕێگا گرتن لە ئازادی تاکـەکانی کۆمـەڵگا و بـە کۆیلـە هێـشتنەوەیان و ئامادەکردنیـان وەك کۆلەیـەکی هەمیـشەیی دابونـەریت و ئـایین و بەرهـەمهێنانی توندوتیژی، بۆیە بەبڕوای من تائەو جێگایەی ئێمە دەسـت بـە ئەقڵیـەتی پیـاو سـالاری و ئاینییـەوە بگـرین و دەسـتبەرداری ڕابـر دوو نەبین، توندوتیژی بەردەوامی دەبێت و مەدەنیەت و شارستانیەت و دیموکراسی و مافی مرۆڤ ڕستەیەکی کاریکاتۆری دەبێت .

سودم لەم سەرچاوانە وەرگرتووە :

1- تەورات و ئینجیل و قورئان .

2- سەرهەڵدانی ئیسلام و پێشێل کردنی ئازادی ، سامان نوری

3- ئیسلام و ناسیۆنالیزم مەسەلەی ژنان،سامان نوری.

4- کۆمەڵگا لەسایەی دەوڵەتی خەلافەتدا، فواد مەجید میسری.

5- ئایا ئەمریکا وەك یەکێتی سۆڤیەت هەرەس دەهێنێت، و. سەمەد زەنگەنە .

6- العراق تبقات الاجتماعیه والحرکات السوریه، حنابتاتو – ترجمه عفیف رزاز .

7- دور الشعب الکردی ڤی السوره العشرین، کمال مزهر .

8- ستراتیژو کەسێتی، عەتا قەرەداغی .

9- توندوتیژی خێزانی، ن. ئالیساد تاڤۆ. و. ئاوات محەمەد.

10- کۆتای نەتەوەکان ، لێری دلتۆرن خوێندنەوەی جۆرج تەرابیشی ، وەرگێڕانی بۆ کوردی گۆڤاری ڕیفراندۆم ،ژ. 6-7 .